

Грицак Н.Р.

докторант кафедри методики викладання
світової літератури Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

**До питання підготовки вчителя – словесника:
компаративний аналіз жанру оповідання**

Постановка проблеми. Активне застосування компаративної лінії у викладанні шкільного курсу української та зарубіжної літератури актуалізує проблему фахової підготовки вчителя-словесника. Саме тому одним із аспектів цієї підготовки може бути опанування студентами компаративним аналізом жанрів національних літератур. Слушно констатує О.О. Ісаєва, що «одним із головних завдань вивчення літератури в школах України є організація діалогу з представниками інших національних традицій, підкреслюючи світовий контекст певної національної літератури, твори якої вивчаються» [1, 31].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне підґрунтя осмислення жанру складають ґрунтовні дослідження М.М. Бахтіна, Ю.І. Ковалева, Л.В. Чернець та ін. У роботі враховано здобутки з теорії малої прози, зокрема (праці І.О. Денисюка, Л.В. Мацевко-Бекерської, В.Ф. Погребенника та ін.). Методичну основу становлять студії О.О. Ісаєвої, А.В. Градовського, Ж.В. Клименко, Н.В. Романишиної, Л.Ф. Мірошніченко, Ф.М. Штейнбука та ін.

Огляд науково-методичних праць показує, що учені не розглядають питання жанру художнього твору в компаративному аспекті ні в шкільній практиці, ні в методиці вищої школи. Фактично не розроблено теоретико-методичні основи і не запропоновано алгоритми компаративного аналізу жанрів національних літератур. Виникає потреба у розробці схем, алгоритмів, а згодом й методичної системи для студентів-філологів, яка б розкривала у зіставленні з іншими художніми творами в різних національних літературах їхню жанрову своєрідність і неповторність.

Мета дослідження – запропонувати орієнтовну схему компаративного аналізу жанру оповідання та окреслити види навчальної діяльності студентів.

Вміння і навички компаративного аналізу жанрів національних літератур, на наш погляд, дозволяє майбутньому фахівцю: зрозуміти як загальні тенденції світового літературного процесу втілюються під впливом авторської свідомості, традицій, менталітету тощо у художні твори конкретних письменників; продемонструвати широкі мистецькі етнічні тенденції розвитку національних літератур; розширяти горизонти власних дослідницьких можливостей. Крім того, цілком погоджуємось із Ж.В. Клименко, що «мету уроків зарубіжної літератури аж ніяк не можна обмежувати пізнанням світу інших народів, вони обов'язково мають сприяти і глибшому осягненню культурної самобутності українців» [2].

Отже, подаємо схему аналізу жанру оповідання в національних літературах.

I. Простежити типологічні сходження і окреслити відмінності на рівні:

1) Сюжетно-композиційному: зав'язка; розвиток подій; кульмінація; розв'язка; нанизування епізодів; одна чи декілька сюжетних ліній.

2) Предметно-тематичному: назва оповідання; контраст чи паралелізм сюжетних мотивів; конфлікт; багатоплановість; правдиве відображення життя у всій його складності й повноті.

3) Художньо-естетичному: епічне начало; об'єктивованість розповіді; психологізм і внутрішня напруга; умотивованість учинків, обставин, подій; підтекст, художня деталь, символ.

4) Мовно-стилістичному: метафоричність; форми прояву авторського психологізму; індивідуально-авторське мовлення.

II. Порівняти авторську позицію та способи її виявлення.

III. Зіставити просторово-часову організацію творів.

IV. Вказати індивідуальні авторські жанрові риси оповідання.

V. Порівняти читацькі сподівання.

VI. Вписати авторський тип оповідання в національний історико-літературний процес.

VII. Розкрити вплив авторської моделі жанру на розвиток зарубіжної літератури.

Як бачимо, традиційний план аналізу епічного твору доповнено новими аспектами: увиразнення індивідуальних авторських жанрових ознак, з'ясування читацьких сподівань, розкриття світоглядних засад письменника тощо. Головне завдання – показати студентам, що алгоритм жанру оповідання не лише визначається наперед заданою структурою, але й віддзеркалює літературну свідомість нації, епохи, залежить від естетичних поглядів письменника. Студенти бачать, що формальні типологічні ознаки жанру письменники трансформують і видозмінюють, що, відповідно, дозволяє митцям розвивати жанр і презентувати індивідуально авторську варіацію цього жанру.

Особливими видами навчальної діяльності під час здійснення компаративного аналізу жанру оповідання є: цитування й обговорення емоційно напружених епізодів; експресивний переказ; структурування рис оповідання; створення «компаративних» буктрейлерів, презентацій, асоціативних кущів; уявне інтерв'ю з письменниками; евристична бесіда з компаративним компонентом; творче завдання – створити власний художній твір-стилізацію.

Отже, запропонована схема дозволяє показати студентам, що письменники створюють нові національні моделі жанру оповідання. Принципові типологічні відмінності обумовлені приналежністю авторів до різних національних літературних традицій. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в розробленні схем компаративного аналізу різних жанрів національних літератур та застосування їх у навчальній діяльності студентів-словесників.

ДЖЕРЕЛА

1. Ісаєва О.О. Виклики сучасності і шкільна літературна освіта в Україні: у пошуках відповідності // Актуальні проблеми професійної підготовки студентів-філологів до роботи в сучасному освітньому просторі: [збірник статей]. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2017. – Вип. 1. – С. 29–37.

2. Подіумна дискусія у дистанційному форматі «Зарубіжна література в сучасному освітньому процесі». Відповідь Клименко Ж.В. – 25.08.2016 // Режим доступу: <http://svitlit.ipro.kubg.edu.ua/?p=838>